

Over gelijkheid ongelijkheid en jaloersheid

De mens had gemeenschap met zijn vrouwf Eva;
zij werd zwanger en bracht Kaïn ter wereld,
en zij sprak: „Door Jahweh's gunst heb ik
een mannelijk kind voortgebracht.”
Vervolgens baarde zij Abel, zijn broer.
Abel werd schaapherder en Kaïn landbouwer.
Na verloop van tijd bracht Kaïn een offer aan Jahweh
van de vruchten van de grond.
Ook Abel bracht een offer,
de eerstgeborenen van zijn beste schapen.
Jahweh zag genadig neer op Abel en zijn offer.
Maar op Kaïn en zijn offer sloeg Hij geen acht.
Een wilde woede greep Kaïn aan
en zijn gezicht werd grimmig.
Nu zei Jahweh tot Kaïn: *”
„Waarom zijt gij zo woedend
en waarom staat uw gezicht zo grimmig?
Als gij het goede doet is er opgewektheid;
maar doet gij het goede niet, dan loert de zonde
als een belager aan uw deur, begerig u te grijpen.
Zult gij hem meester kunnen blijven?”.
Daarop zei Kaïn tot zijn broer Abel:
„Laten we gaan wandelen”.
En toen zij buiten waren,
viel Kaïn zijn broer aan en vermoordde hem.¹

Kaïn en Abel

ik zie het nog voor mijn ogen. De meester had een wandplaat bij. Daar stonden twee holbewoners op, gekleed in dierenhuiden. Ze hadden elk bij een rokend hout-vuur plaatsgevat. De ene zag er veel deftiger uit dan de andere. Hij kende zijn scoutstechnieken ook beter. Zijn vuur brandde dat het een plezier was. Hij was een lekkere lamsbout aan het bakken. De andere was een gemene vent. Dat merkte je onmiddellijk. Van vuur maken had hij geen verstand. Hij had ook niet veel in de pan. Enkele bedenkelijk uitziende wortelen en wat verslenste groenten. Alles tweede keus. Iets klopte er niet. De rook van het ene vuur ging recht omhoog alsof er geen zuchtje wind stond. De rook van het andere waaide in alle richtingen naar omlaag. Je dacht: dat kan niet. Maar je vinger opsteken en een opmerking maken, dat durfde je toen nog niet. De meester zou het wel uitleggen.

¹ Gen. 4: 1-8.

De ene man was Abel, de andere was Kaïn. Het gebeurde in het begin, toen er nog maar pas mensen op aarde waren. Abel was een doorgoelige jongen. Zijn ouders, Adam en Eva, konden er fier op zijn. Met Kaïn hadden ze minder geluk. Abel was zó vroom, dat hij aan God iets wilde offeren, uit dankbaarheid. Hij nam daarom het beste lam uit zijn kudde en droeg dat op aan God. Kaïn was helemaal niet godsdienstig. Voor zijn offer nam hij wat waardeloze soepgroenten en vond dat God daar maar genoeg mee moest nemen. God hield van de geur van Abels offer, maar dat van Kaïn mocht hij niet. Vandaar dat de rook niet omhoog steeg.

Als je nu even de wandplaat opzij schuift en de bijbel, leest, sta je verrast. Het verhaal is er even mooi, maar de accenten liggen anders. Uit niets blijkt dat Abel beter was dan Kaïn. Kaïn kwam zelfs eerst op het idee God te danken met een offer. Nergens staat dat hij minderwaardige veldgewassen aanbood. Kaïn en Abel zijn in de bijbel twee gelijkwaardige mensen. De ene had echter meer geluk in zijn werk dan de andere.

De kudde van Abel gedijde goed. Gods zegen rustte er op. Dat zeggen de boeren nu nog, als alles meevalt: *Het is een gezegend jaar*. Ze weten dat ze veel hebben gewerkt, maar toch beseffen ze dat dat niet voldoende is. Ze hebben Gods zegen nodig. Bij Kaïn viel het tegen. Zijn oogst mislukte. Er lag als het ware een vloek op. Die vloek en die zegen worden in het bijbels verhaal uitgebeeld in de scène van de twee offers. Op het ene rust zegen, op het andere vloek. De aandacht gaat evenwel niet naar dit vanzelfsprekende feit, maar wel naar de reactie van Kaïn.

Kaïn's zonde

Kaïn was Abels broer. Zolang alles goed ging, was er geen probleem. Nu heeft Kaïn evenwel tegenslag, terwijl Abel geluk heeft. De gelijkheid is verbroken. Er ontstaat een spanning tussen beide broers. Daarover gaat het: over het kwaad dat mensen elkaar dreigen aan te doen, zodra er enige ongelijkheid opkomt.

Het verhaal zegt niet dat mensen moeten bij de pakken blijven zitten. Het leert niet dat ze er zich moeten bij neerleggen als ze zien dat anderen het beter hebben. Het wijst er alleen op dat dergelijke ongelijkheden zo gemakkelijk kwaad oproepen.

De geschiedenis van Kaïn en Abel is het tweede paneel van een tweeluik. Het eerste paneel toont de val van Adam en Eva. Het beeldt de zonde uit van de mens tegenover God. Adam en Eva wilden in hun hoogmoed aan God gelijk zijn. Het tweede luik, met Kaïn en Abel, toont een ander aspect van de zonde. Mensen doen elkaar kwaad aan. Aldus wordt in het begin van de bijbel gewaarschuwd tegen de zonde in haar diepste dimensies.

De zonde is eerst en vooral een breuk in de relatie met God. De zonde is echter *evenzeer een breuk in de relatie tussen mensen*. Beide aspecten van het kwaad zijn nauwelijks van elkaar te scheiden. Ze zijn diep in het wezen van de mens en in zijn vrijheid verankerd. Over de overwinning op dit kwaad gaat het in de verdere bladzijden van de bijbel.

Een pleidooi voor Kaïn? Neen, eerder een aanklacht, en vooral een waarschuwing. Want Kaïn, dat zijn wij.

Johan Lust

Wie verder wil lezen kan terecht bij A. Deurloo, Kaïn en Abel, (Academisch Proefschrift), Amsterdam, 1967; Zie ook nog J. De Fraine s.j., Genesis (Boeken van het Oude Testament), Roermond, Maaseik, 1963; H. Renckens, Israël's visie op het verleden, (Woord en beleving), Tiel. Den Haag, 1966b ; L Dequeker, Oergeschiedenis en heilsgeschiedenis, Collatlones 2 (1972) 433-450 ; M. Van den Bussche, De godsdienstige boodschap van de oergeschiedenis, Tiel. Oen Maag, 1963.